

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ У ФІЛОСОФСЬКИХ РОЗВІДКАХ

У період зламів, серйозних соціально-політичних змін, під час війн та революцій запит на філософію у суспільстві значно зростає. Бурхливі події, сутність яких людина не завжди розуміє, викликають відчуття розгубленості. Не знаючи, як протистояти потоку суперечливої інформації, не усвідомлюючи свою роль у сьогоденні, людина втрачає сенс життя. І саме філософія є тією «ниткою Аріадни», що допомагає критично проаналізувати події, зрозуміти їхні передумови та наслідки, віднайти своє місце у соціальному просторі, діяти самостійно й відповідально, орієнтуючись на етичні принципи у прийнятті рішень.

Відповідаючи на онтологічні й екзистенційні запити, сучасні філософи активізували пошуки у галузі соціальної філософії, етики та аксіології, філософії мови та свідомості. Саме у цьому філософському просторі осмислюються так звані «нові класичні проблеми».

По-перше, привертають увагу соціально-філософські аспекти політики, позаяк похитнулися уявлення про поширення ліберально-демократичних принципів у світі, посилюються ісламські держави на Близькому Сході, спостерігаються кризові процеси в європейських демократіях і абсолютний провал спроб демократично-ліберальних реформ в Росії. Саме тому в епіцентр соціально-філософських дискусій потрапляють питання сутності та змісту демократичних принципів, проблеми можливостей обмеження демократії та наслідки ліберально-демократичної форми правління. Найбільш гострим є питання легітимності влади та рішень, які ухвалюються більшістю. Сучасна філософія політики наполягає на тому, що легітимність рішень не може визначатися їхньою правильністю або помилковістю з точки зору меншості (а мудреці, за Платоном, завжди в меншості!), натомість виключно дотриманням вимог демократичних процедур. Тобто вирішальними визнаються не наслідки рішень, а самоцінність демократичної процедури, навколо чого й вирують філософські дискусії.

По-друге, протягом останніх двадцяти років стрімко розвиваються когнітивні науки і колишні суто філософські питання – свідомості, розуміння та порозуміння – стають проблемами нейронаук. Однак поглибити розуміння даних питань можна, тільки спираючись на принципи діалектики в осмисленні взаємодії свідомості та мозкової діяльності на фізіологічному рівні. Актуалізується і проблема розширення рамок свідомості, тобто відповіді потребує питання: чи обмежується наша свідомість тілесністю, чи продовжується у зовнішньому світі, який у свою чергу впливає на когнітивні процеси? З останнім безпосередньо пов'язані й філософські аспекти мови та комунікації: значення слів у певному контексті та смислові відтінки значень у процесі комунікації, вплив мови та культури на характер нашого мислення тощо. Це відповідно потребує осмислення феномену сприйняття, яке сучасна епістемологія висвітлює як первинне джерело знань людини про світ.

По-третє, в центр уваги філософів потрапляють проблеми етики та аксіології. Здавалося б сучасні моральні орієнтири остаточно перемістились до сфери споживання. Однак виклики дев'яти років російсько-української війни, показали, що однозначної відповіді на питання ціннісних орієнтирів немає ні в нашій країні, ні у світі в цілому. Неможна сказати, що людство остаточно поляризоване, але чітко простежується наявність двох аксіологічних типів: перший – постулат свободи і відповідальності, коли людина діє відповідно до вимог морального імперативу і спирається на вищі цінності свободи, суверенності, добра, рішуче відстоюючи їх (навіть зі зброєю в руках); і другий тип – нищий конформіст, що виходить з корисливих інтересів або діє за наказом, ретельно слідуючи злочинним забаганкам «фюрера», бездумно йдучи за уявною більшістю. У даному випадку саме філософія може стати дієвим способом розвитку самостійності, критичності мислення, вміння орієнтуватися в історичних та сучасних подіях, підґрунтям усвідомлення змісту етичних колізій. Філософські практики надають можливість сформулювати, захистити свою думку, навчають спиратися на перевірені джерела, знаходячи зв'язки між подіями та розуміючи їх загальний соціально-політичний контекст.

Отже, філософія сьогодні залишається на вістрі осмислення та вирішення актуальних проблем буття людини і соціуму, формулює та обґрунтовує нові ідеї, поглиблює розуміння існуючих проблем, дозволяє зорієнтуватися у «плинній сучасності» (З. Бауман) та, ухвалюючи відповідальні рішення, відстоювати вищі цінності людськості та людяності.